

Сіткарь В. І.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку та консультування,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)
Сіткарь Н.С.,
вчителька початкових класів,
Тернопільський ЗЗСО № 13 ім. Андрія Юркевича
(м. Тернопіль)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОВ'ЯЗАНОВОГО З КАРАНТИНОМ COVID-19

Аналіз світових практик організації життєдіяльності країн в умовах карантину показав, що здебільшого, при будь-яких епідеміях чи масових хворобах перші заклади, що закриваються – саме заклади дошкільної освіти, школи та заклади вищої освіти. Це є цілком нормально та логічно, адже дошкільнята, учні та студенти перебувають в одному приміщенні протягом дня та постійно контактують одне з одним [5]. Тому в ситуації пандемії практикують застосовувати дистанційне навчання. В Україні це відображено в наказі [МОН №406 від 16 березня 2020 р](#) «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства освіти і науки України від 26 березня 2020 року N 458, від 8 квітня 2020 року N 485 та офіційному [листі №1/9-176 від 25 березня 2020 р.](#) яким зобов'язують заклади функціонувати у такому форматі.

Проте найскладніше в дистанційному навчанні лягло на плечі вчителів. Хтось насолоджується новими реаліями, хтось боїться, а хтось просто втік із поля бою. Та якщо спробувати скласти палітру емоцій учителів, вона, на думку О. Онищенко [4], могла б мати такий вигляд.

Сум. У мережах поширюються фото вчителів у порожній школі чи з фотографією класу «Я за вами сумую». Дуже зворушливо. Таку ініціативу підтримали батьки, – батьківська ГО «Батьки SOS» започаткувала флешмоб «Мій вчитель сумує за мною», запустила хештег # сумую_за моїми вчителями. За годину пости у Фейсбук про цю акцію стали вірусними й отримали багато репостів. Думаю, коронавірусний карантин якщо й не знесе барикади між учителями і батьками, то дуже їх поламає [4].

Задоволення від нових можливостей, які відкривають електронні платформи й інструменти. «Важко, але круто!» – кажуть учителі. Особливо молоді прогресивні педагоги. У них є час і натхнення копирсатися у програмах, вишукувати нові ідеї та рости.

«А наша вчителька так і не перейшла на уроки онлайн, – розповідає одна мама. – Чудова, любить дітей, знає методики. Але їй 70 років, вона не може й не хоче» [4].

Страх. Чи впораюся я з новими викликами і реаліями, чи зможу опанувати всі ці інструменти й платформи? «Провела урок і досі почуваюся в стресі, – розповідає знайома вчителька. – Усе боялася щось не те натиснути чи зробити. Так і до інсульту недалеко». Крім того, часто поруч з дітьми перебувають батьки, і це теж додає хвилювання [4].

Гордість. Про вчителів зазвичай говорили, що вони консервативні, що для того, аби вони змінилися й працювали по-новому, потрібно видавати їм тільки чіткі інструкції та накази. Але виявилось навпаки. Ми бачимо, що у школі справжні зміни почалися раніше, ніж їх встигли очолити з МОН. Усе робиться в шаленому темпі і втілюється миттєво [4].

Сатисфакція (лат. *satisfactio*, від *satisfacio* – задовольняю, вибачаюсь) – 1) У богослов'ї католицизму задоволення, яке нібито дістає бог, караючи людей за «гріхи». 2) У феодально-дворянському побуті задоволення, що дається ображеному у формі поєдинку, дуелі [3, с. 601]. В ситуації карантину, що склалась сьогодні в освіті, сатисфакція виглядає так: раніше вчителів критикували всі кому не лінь, а тепер згадали! Ну як воно без нас, спробували? Отож, є шикарна можливість підвищити престижність учительської професії [4].

Свобода. Бюрократична машина не встигає за швидкими змінами в освіті. Немає поки що ні контролю уроків, ні перевірок методистів, ні єдино правильних розпоряджень, обмежень, заборон і порад, складених тими, хто жодного дня не працював учителем. І це унікальна можливість творити та спробувати свої сили. Хоча вже тепер деякі вчителі скаржаться, що від них вимагають звіти про дистанційну роботу. Але це не щодо суті й змісту, а для загальної картини начальству, – мовляв, справи йдуть, контора пише, спить спокійно [4].

Та жарти жартами, а без мозкового центру не обійтись. Очевидно, що для організації ефективної системи дистанційного навчання потрібно зробити кілька кроків. Це важливо і для нинішнього карантину, і на майбутнє, щоб сезонний грип не вирубував на кілька тижнів школи, як це бувало завжди.

До того ж, аналіз вже двохмісячного періоду дистанційного навчання в умовах карантину виявив його переваги і недоліки. До переваг, без сумніву,

можна віднести набуття нового досвіду як учителями, так і учнями. Великим плюсом для учнів є можливість виконувати завдання в зручний час і змінювати інтенсивність роботи – ясна річ, з урахуванням дедлайнів. Нині до навчального процесу активніше стали долучатися такі його повноправні учасники, як батьки, і не тільки тому, що більшість також зараз удома. Дитині непросто, а подекуди неможливо самій розібратися, як створити акаунт, де знайти завдання і куди надсилати відповідь. Завдяки навчанню вдома, за словами мами двох школярів Світлани Варвянської, вдалося виявити прогалини в знаннях дітей. А Ольга Гладченко говорить: *«Нарешті телефон і комп'ютер у нас використовуються за прямим призначенням – для роботи та саморозвитку, а не для ігор»* [2].

Разом з тим умови дистанційного навчання мають недоліки та труднощі. Зокрема, – це відсутність базових умов, тобто Інтернету. Як зазначає О. Онищенко, важливо забезпечити якісний швидкісний Інтернет, і не лише в кожній школі в місті та селі, а й у кожній домівці. У Мінцифри обіцяють, що до 2024 року всі населені пункти матимуть доступ до високошвидкісного Інтернету [4]. Сьогодні діти, яких відвезли в село до бабусі, позбавлені можливості бути на зв'язку та отримувати завдання. Як навчати їх, учителі поки що не мають відповіді. Навіть якщо дитина залишилася вдома, де є інтернет і комп'ютер, він, як правило, один на всю родину і потрібен одночасно всім, адже мама й тато працюють з дому [2].

Учителі відзначають, що тепер на підготовку до уроків та перевірку завдань іде значно більше часу. Зрозуміло, коли до цього підходити сумлінно. А батьки зауважують, що сам режим дня на карантині не сприяє чіткому навчальному графіку. З іншого боку, якраз систематичні навчальні заняття і вносять організованість у карантинний день [2].

Найбільшою ж проблемою є те, що тепер навчальний процес майже всуціль залежить від конкретного вчителя – від того, які інструменти він освоїв, як вибудує систематичність, як зуміє підтримувати зворотний зв'язок з учнем. Допомога від методичних служб та управління освіти має рекомендаційний характер, тож учитися доводиться самому. Для батьків це неоціненна можливість побачити переваги свого вчителя, які, можливо, були неочевидні під час звичайного навчання [2].

Сучасні реалії життя виявили ще один зворотній бік дистанційного навчання. Про це заявляє також і В. Громовий, освітній експерт, заслужений вчитель України [1]. Зокрема, при організації дистанційного навчання, ми, зазвичай, сподіваємось на порядність усіх учасників освітнього процесу, але... Для багатьох наших підлітків, які просунуті в кібербулінгу і не надто

переймаються власним навчанням, тепер з'явилась чудова нагода потролити вчителів і ботанів-однокласників.

Освітній експерт спробував знайти в українському сегменті Гугл щось на тему «гігієна онлайн-уроку». Ніц немає. Ні, не чули у нас про таке. У нас немає захищених каналів зв'язку в освіті, ніде не прописана відповідальність дітей та батьків у процесі дистанційного навчання, немає системи юридичної та психологічної підтримки вчителів, які тепер усе частіше стикаються з кібербулінгом. Наприклад, наші колеги не знають, як блокувати на онлайн уроках тих, хто під ніком матами висловлює своє ставлення до вчителя і навчання? Тож можна зробити висновок, що рівень кібербезпеки там нульовий і перейматися такими «дрібницями» там ніхто не хоче [1].

Якщо ви гадаєте, що потерпають лише вчителі, які «самі винні», «не користуються авторитетом» чи «не вміють зацікавити», ви глибоко помиляєтесь, зазначає експерт. Наприклад, пише дуже гарна вчителька: «Я розумію, що деяким учням просто ця дистанційка набридла. У багатьох інших школах особливо вчителі їм не докучають, а у мій бік спрямовується агресія саме через те, що я вимагаю працювати...» [1].

Інша вчителька ділиться відкриттям: «Тепер знаю, що таке пранк, мені сьогодні це пояснив сам найнятий наді мною познущатися». «Это когда люди платят деньги за то, что другой человек звонит или пишет на заказанный номер и говорит всякую фигню...», – пояснив пранкер, якого найняли любі діточки.

Він має фейковий профіль «українського військового» і спеціалізується на цькуванні вчителів. Замовлень не бракує... Коли вчителька його «розкусила», написав їй, що лише виконував замовлення, тож на нього немає чого ображатися, така в нього робота... [1].

Аналіз того, що відбувається з освітою в умовах карантину та освітніми ініціативами в ІТ виявив ТОП-3 поради, які класична освіта може взяти до уваги, аби повністю не зупиняти навчальний процес:

1. Гнучкість. В нинішніх умовах це, мабуть, найголовніше. Не потрібно бути заручником ситуації, слід шукати нові, інноваційні виходи для забезпечення освітніх послуг. Здається, що перехід на онлайн освіту – щось страшне, незвичне і незручне, проте для початку варто лиш спробувати [5].

2. Безперервне навчання. Освітнім установам не варто нехтувати підвищенням компетентності викладачів, навчати їх правильно проводити лекції та семінари онлайн чи самовдосконалюватись, особливо в такі часи. Трансформації, що відбуваються зараз в освітніх процесах – виклик не лише тим хто навчається, але й тим, хто їх навчає. Тому незважаючи на свій вік – усім варто навчатися чомусь новому, вдосконалювати старе, бути в тренді та йти у ногу з часом [5].

3. **Важливість технічної складової.** Не варто економити на сервісах, якими користуєтесь чи плануєте застосовувати. Якість послуг та відсутність обмежень виведуть онлайн-освіту на новий рівень. У нинішній ситуації це необхідні інвестиції, які забезпечать максимально ефективний функціонал різних освітніх установ [5].

Список використаних джерел

1. В. Громовий: зворотний бік дистанційного навчання. URL: <http://osvita.ua/blogs/73109/> (дата звернення 08.05. 2020).
2. Навчи мене вчитися. Як полтавські школи й виші працюють дистанційно. URL: <https://zmist.pl.ua/news/navchi-mene-vchitisa-yak-poltavski-shkoli-i-vishi-pracyuyut-distanciino>
3. Словник іншомовних слів / за ред О. С. Мельничука. Київ, Головна редакція УРЕ, 1974. С. 601.
4. Ставлення вчителів до дистанційного навчання. По той бік екрану. URL: <https://pedpresa.ua/201801-stavlennya-vchyteliv-do-dystantsijnogo-navchannya-po-toj-bik-ekranu.html> (дата звернення 30.04.2020).
5. Що відбувається з освітою в умовах карантину. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/analytics/194213_shcho-vdbuvatsya-z-osvtoyu-v-umovakh-karantinu (дата звернення 07.05.2020).

*Скубій Н. І.,
магістрантка факультету педагогіки і психології
(спеціальність «Психологія»),
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)*

ЕМПАТІЙНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩА ВЛАСТИВІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема розвитку емпатійності в учителів початкових класів є особливо актуальною на сучасному етапі реформування вітчизняної системи початкової освіти, оскільки передбачає перехід до гуманістичної, особистісно орієнтованої педагогічної взаємодії з учнями. Як відомо, вчитель є для учнів молодшого шкільного віку беззаперечним авторитетом, яскравим прикладом для наслідування. Від його емпатійного ставлення до дітей залежить не тільки їхнє емоційне благополуччя, а й формування у них моральних якостей, самооцінки, успішність навчання загалом.

Тому педагогічна діяльність потребує не лише володіння широкими й різноманітними професійними знаннями та вміннями, а й вимагає наявності у